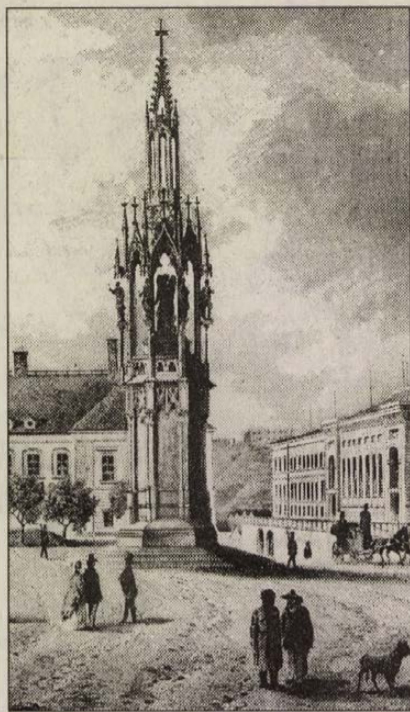

A budavári Hentzi-szobor

A múlt század második felében állt egy emlékmű a budai Várban, amelynek sorsa szinte megelőlegezte a XX. század szobordöntőgetőinek tevékenységét. A szobor Heinrich Hentzi tábornokot, a vár 1849-ben elesett – a katonai értékrend szerint hősi halált halt – osztrák parancsnokát ábrázolta, aki a Görgey vezette ostrom idején értelmetlenül lövette Pestet. A szobor évtizedeken át volt botrányköve Pestnek és Budának.

A szabadságharc leverése után a hatalom többek között úgy kívánta demonstrálni erejét, hogy Ferenc József elrendelte, állítsák fel hű katonája emlékművét. Erre 1852. július 11-én került sor. Johann Franz Kempen von Fichtenstamm, a csendőrség közutálatnak örvendő főfelügyelője naplójában leírta, hogy a Szent György téren felállított szobor avatásán személyesen vett részt a császár, misét celebrált a hercegprímás, a jelen levő egykori várvédőknek pedig emlékrmet osztogattak, majd később bankett volt a főrendiházban, ahol „Buda védői ott ültek a többi vendég között. A császár az elesettek meg a túlélő bátrakra emelte poharát”.

Hunfalvy János Magyarország és Erdély című munkájában ekképp mutatja be az emlékművet: „Szépen faragott gránit talpazaton gót modorú, s ötszögű kúptető áll, melynek főhomlokzatán következő német felirat olvasható: »Hentzi tábornok, vele Allnoch ezredes (ő egyébként a Lánchíd felrobbantására tett kísérletet Vajda János, Clark Ádám és Fényes Elek tanúsága szerint...) 418 hőssel egyetemben itt halt meg a császár- és hazáért.« ... Az oszlopokon nyugvó kúptető alatt vértbe és sisakba öltözött harczfi dőledez hal-

Az ellenszenves emlékmű

dokolva, s ég felé mutató angyal borostyánkőszorút tesz fejére.”

A két szobrász, Franz Bauer és Hans Gasser alkotása azonban joggal hatott bántólag a polgárokra, s a sérelmeket az is tetézte, hogy rövid időre a Szent György térnek is Hentziplatz volt a neve. De az első komolyabb botrányt az váltotta ki, hogy 1886-ban a közös hadsereg vezérőrnagya, Ludwig Jansky dicsőró szavak kíséretében megkoszorúzza

Hentzi budai sírját. „Vajjon oly egyéniség volt-e Hentzi, hogy a közös, tehát részben magyar fiatalokból álló hadsereg tisztjei bajtársi kötelezettségüknek ismerhessék emléktét a kegyeletnek egy 37 évig teljesen szokatlan tényében részesíteni?” – vetette fel a Vasárnapi Újság. Az eset parlamenti vitákhoz, tüntetésekhez – melyek egyikén még halálos áldozat is volt –, röviden politikai botrányhoz vezetett, ám eltávolítására nem került sor.

1895-ben aztán szó szerint robbant a bomba: egy Szeless Adorján nevű újságíró dinamitot helyezett el a szobornál, de a robbanás csak a környező házak ablakait törte be.

A robbantást átvészelt szobor ezúttal is maradt a helyén, egészen 1899-ig, amikor végre áthelyezték a pasaréti hadaprólaktanyába mint „harcos-emléket”, de az ellenszenv ide is elkísérte: „Hiába tagadni: a kedves völgyet ékeletenné tette a fekete oszlop” – szögezte le a Pesti Hírlap tudósítója. A nevét vesztett emlékmű nem sokáig állhatott új helyén, mert 1918 júliusában a fonalakat beolvasztották, a hat mellékalkatot pedig 1920-ban elárverezte az Ernst Múzeum, és ezzel véget ért a Hentzi-szobor botrányokkal övezett fél évszázados története.

Századunkban szobrok tömegeit döntötték le örökkévalónak szánt talpazatukról, hogy joggal-e vagy sem, az más kérdés. Különös fiktóra a Hentzi-emlékmű esetének, hogy a várat tőle elfoglaló Görgey Artúr csak 1935-ben kapott szobrot a Várban, ami viszont már 1945-ben megsemmisült, épp egy újabb ostrom során, s Görgey emléktét csak a közelmúlt óta őrzi újra szobor a várfalakon.

Katona Csaba

Ötperces mozi a fővárosról

A Malév is vetíti a turisztikai hivatal reklámfilmjét

Két nemzetközi elismeréssel is büszkélkedhet az a Budapestről készült turisztikai kisfilm, amelyet a főváros reklámozására készített a Budapesti Turisztikai Hivatal. Bár a film egy ideje videokazettán haza is vihető, a fővárosiak többsége valószínűleg azt sem tudja, hogy létezik.

Az olaszországi Varesei 12. Nemzetközi Turisztikai Filmfesztiválról a legjobb reklámfilmnek járó díjjal, a horvátországi Splitben rendezett idegenforgalmi filmfesztiválról pedig győztesként tért haza a Budapest című alkotás. A siker kulcsa az lehet, hogy a Polaris Pictures filmjében olyan szépnek tűnik a város, amilyennek talán még az itt élők sem látták. A „kötelező” turistalátványosságok közül szinte minden benne van az ötperces produkcióban: tipikus Gellért-hegyi képpel indul a mozi, egy kocka erejéig felvillan a Lánchíd, a Vár, a Hősök tere, a Szent István-bazilika és persze nem maradhat ki az Országház sem. Ha a film készítői ragaszkodtak volna az útikönyvekben megszokott, unos-untalan ismételt képekhez, talán ennyivel is beértek volna. De nem akartak itt megállni. Volt egy eredeti

alapötletük, amelyből aztán jó kis történet kerekedett: egy itt élő színész nő egyetlen napját végigkötve tekeregte körül a film a várost.

Tényleg tekeregte, hiszen – a változást igazolandó – a nagytényi szoborparktól a vásárcsarnokig és a bevásárlóközpontokig mindenhol eljutott a kamera. Hogy sok helyre miért éppen két bőrruhás motorost kísérel – rejtély. Az egymástól minden elképzelhető módon – úgymint földrajzilag, valamint az ideológiai érdeklődési körét és életkorát tekintve is – távol eső látványokat az ideológiai érdeklődési körét és életkorát tekintve is – távol eső látványokat az ideje idejéig felvillan a Lánchíd, a Vár, a Hősök tere, a Szent István-bazilika és persze nem maradhat ki az Országház sem. Ha a film készítői ragaszkodtak volna az útikönyvekben megszokott, unos-untalan ismételt képekhez, talán ennyivel is beértek volna. De nem akartak itt megállni. Volt egy eredeti

L. K.

Képernyőn az oroszlán

TEKNÓS MIKLÓS FELVÉTELE

ANNO 1841

Szolgálati buzgóságért lecsukatás

Az év sajtótörténetünk egyik legnevezetesebb esztendeje: akkor indult útjára az addigi magyar újságoknál sokkal nagyobb hatású Pesti Hírlap (ezért szenteljük sorozatunk e darabját teljes egészében ennek a lapnak): „Hogy ha hazánkban egy iparegyesület keletkezne – olvasható a szerkesztő, Kossuth Lajos tollából a február 20-i, Műipar című vezércikkben –, annak nézetünk szerint munkálódása köréhez tartoznék: 1) egy igen olcsó folyóirat (ha ingyen teljességgel nem lehetne) és aprólékos füzetek által a műipar körébe vágó ismereteket népszerűen terjeszteni, minden hasznos találmányt és javítót fölfedezést megismertetni; a nemzet tömegét a közművekkel viszonyos érintkezésbe, ismerettségbe hozni; – 2) Pesten egy olvasótermet állítani, melyben a kézművesek minden hasznos találmányt feltaláljanak, melylyel realis ismereteiket gazdagíthatják; – 3) összekötni e teremmel egy számszámgyűjteményt, minő Bécsben a polytechnicumban van, s melyre az Altmutter által szerkesztett Kanansch által pedig tovább művelt új tudomány (műszeri technologia, ellentétben a vegytan) alapítva van; – 4) ezzel összekötve is egy pár tanítót tartani, kik... vasár- és ünneppalokan a mesteregyneknek életkörübe vágó technikai tudományokból ingyen népszerű leckeiket adjanak; egy harmadik oktató pedig, ki a mesterinasokat magyar nyelvre oktassa; – 5) pesti vásáronként műkiállítások.”

Szenzációzámba menő hírrel szolgált július 3-án a Fővárosi újdonságok rovat: „E napokban láttuk Maroston daguerreotyp-arczképeit, melyek az itteni műkiállításban is ki lesznek vagy már ki is vannak téve. Olly élethív és meglepő pontossággal láttuk néhány ismerősünket e modorban a szó legteljesebb értelmében hajszálnyi lemásolva, mikép eddig még a legművészebb ecsetnek sem sikerült. Valóban, ha az embernek belsejét is ekképp lehetne az igazság napfénye által hív eredetiségében a lapra varázsolni, milly ellentétekre akadnánk gyakran a lárvá [árlar] s annak beltartalma között! Egy újnyi térecske sokszor

több valót mutatna, mint a mennyit egész kötetek declamatióiban hiába keresünk. A művész Pesten a Nákó-féle házban lakik; egy arczképnek ára 10 p. forint.”

Egy héttel később sokkal hétköznapibb történettel ismerkedhettek meg az olvasók: „Egy városi [al]tisz neje e napokban egy egész szekér gyümölcsöt áruván a piacon, elsőbbségi joga érdekében szerkesztő a többiek sorából jóval előbbre tolatá. A városi poroszló, ki szerencsétlenségére a gyümölcsáruló felsőbbiséget nem ismerte, különben is a jó rendnek buzgó védője, megszólítá az asszonyságot, hogy szerkesztő beebb álljon, mire a megintett nő, természetesen ismét elsőbbségi joga érzetében, megvető és sértő beszédekkel válaszolt, melyeket a poroszló csodálatos phlegmával csak azzal torolt vissza, hogy neki itt rendre kell vigyázni, a kofáknak pedig engedelmeknek. Képzeltetni, milly benyomást tón a »kofa« név egy várostiszt neje, s milly mennykővet hártott a szegény rendszerű poroszló nyakára! Az érzékenyen megbántott asszony tüstint közel lakó ipához sietett, egy itteni választó-polgárhoz, ki is először a hely színére kimenvén, a rendőrt azért, hogy rendet akart csinálni, irgalmatlanul lehorda; azután pedig bepanaszlá a rendőrségnél a poroszlót, hol ez, mint hitelesen mondatik, szolgálati buzgóságért huszonnégy órára lecsukatott.”

És ugyanebben a számban: „Hallottuk, hogy az itteni kovácsok és kocsi-gyártók folyamodást akarnak leadni, melyben azt kéri, hogy a király-utczában a »jó pásztor«-tól kezdve a Theresia-templomig s a hatvani-utczában a Cziráky-féle háztól a granátos-utczáig a kövezet meg NE javíttassék, miután épen ezen helyeken szoktak a legtöbb kocsi eltörni, s a legtöbb lovak megsántulni.” Ugyanitt: „Éljen a concurrentia! Egy itteni vendéglő minap azt hirdeté, hogy a ki nála öt tál ételt eszik, a hatodikát ingyen kapja; mire egy másik nem csak a hatodik tálát, hanem még egy itcze bort is ajánlott. Most csak az hiányzik még, hogy valamelyik

azon vendégének, ki nála eszik, az ebédet megfizesse.”

Szenzációról, az idősb Johann Strauss vendégszereléséről adott hírt a november 3-i szám: „Vasárnap nov. 7kén 1841, a redoutermekben fog egy nagy álarozos táncmulatság tartatni, mellynél Strauss nagy hangszkarával megjelen s a zenét ő maga személyesen igazgatni fogja. Sikerült ugyanis fázadoszaimnak a minden keringőszerzők királyát, a híres karmester Strauszt a nov. 7kén redoutermekben tartandó fényes álarozos táncmulatságra Bécsből meghíni. Ez elhíresült keringőszerzőhős, ki nemcsak a bécsiek gyengyce, hanem varázshagedűvonójával a könnyűlábú francziákat, valamint szinte Londonban az angolokat villanyozni szokta, egész hangszkarával nov. 5kén Pestre érkezik. Legnagyobb készülétek történnék s minden feláldoztatik, hogy tisztelt vendégim kívánatihoz képest legfényesebb táncmulatság létesüljön. Beléptijegyeket a táncnap délig kaphatni 1 p. fton a vadászúrthezi vendéglőben: este a pénztárnál 1 ftr 20 kr. Legalázatosabb meghívást teszen – Emmerling Károly.”

Az év legutolsó számában a vezércikk így összegezt: „Kinek fővárosunk anyagi és szellemi tekintetben haladását szívén fekszik, édes örömmel kíséri annak az építészetben tett és még teendő épen olly nagyszerű, mint meglepő előmenetelét is. A valódi architecturái szépség iránt mindinkább növekedik az izlés, mit a leopoldvárosi pompás palotáknak tengeré legvilágosabb bizonyít, honnan is ezen izlés, szétágazó sugárok gyanánt, kiterjed a belváros ószerű, szabály és kéjelem nélkül összehordott keskeny és egyenetlen utcáira. Mindenben túlélni készülünk a czopf-idokei – hála istennek és korunk haladásá szellemének, – a tehetős polgár kéjlelmetlen házat már nem tartja kéjlelmesnek azért, mivel abban apját és dédapját bölcsöben ringatták, és nem vár, míg a keresztül-kasul futó falak és gerendázatok fejére szakadnak, hogy helyébe olly házat építsen, minőt szomszédja épített.”

D. Gy.

CIKKÜNK NYOMÁN

Passage

Mindig érdeklődéssel olvasom a Budapest mellékletben az épületekkel és az építészettel, építészettörténettel foglalkozó írásokat. Engedjék meg, hogy a Nákó és a Gresham című cikkel kapcsolatban néhány kiegészítést tegyek.

Olyan fedett átjáró, passage rendszerű épületről, amelyben a fedett átjáróból üzletek is nyíltak, a Gresham-palota felépítése előtti időből kettőből is tudunk. Az első ilyen a Brudern-ház, amelyet Pollack Mihály épített 1817-ben. Zádor Anna kitűnő Pollack-életrajza szerint „... az egész telket átszelő, üvegtetővel fedett átjáró, amely mindkét oldalán 16-16, emeleti helyiséggel is bővített üzlet elhelyezését teszi lehetővé, és ezzel az olly nélkülözhetetlen nagyvárosi üzletgaléria első példáját mutatta”. A másik a volt Haris bazár, amelyet Feszty Adolf tervezett és épített Haris Gergely gazdag polgár megbízásából, és 1910-ben bontották le. Szénássy Árpád Feszty Adolfról írt monográfiája

szintén 1875-ben épült, a Haris köz 5. sz. ház oldalán lévő emléktábla a Gresham-palota építése előtt készült el, és Quitner Zsigmond is bizonyosan jól ismerte, mert a lebontás utáni új épületcsoport tervpályázatában ő is részt vett.

A cikkíró nem tévedett, amikor a Gresham-palota fedett átjáróját mint Budapest első ilyen megoldását említette, mert a Brudern-ház még Pesten épült, a Haris bazár építése az egyesítés időszaka esett, de hát Pest és Budapest összeolvad az újszorgolvasó szemében (tisztelt a kivételnek).

A Nákó-palota belső életének fényűző megnyilvánulásairól, a bálokról, amelyeket Nákó János rendezett – az őt befogadni nem hajlandó magyar arisztokrácia tüntető távolléte mellett – Degré Alajos ír bővebben emlékirataiban. Erdemes emlékezni Nákó János műpártolói tevékenységére is.

Hajós György

SZÍNHÁZMŰSOR

Budapesti Bábszínház: Marcipán cica (10). Dandin György (7 - Napszínház ea.). Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban: A velencei kalmár (7). Shure Stúdió: Animus és Anima (fél 8). Fiatalok Színház: Esti showder Fábry Sándorral (6). József Attila Színház: A házasságlevél (7). József Attila Színház Aluljáró: Pillantás a hídról (fél 8). Karinthy Színház: Örült nők ketrece (7). Katona József Színház: Arkádia (7). Kamra: Kisvárosi Lady Macbeth (7). Kolibri Fészek: Tenyérbe zárt mese (fél 11). Kolibri Pince: Flamenco-est (8). Komédius Színház: Striptease (7). Lézer Színház: Beatles (fél 8). Madách Színház a Thália Színházban: Csillagok Buffalóban (7). Madách Színház a

Thália Stúdióban: Mario és a varázsló (fél 8). Madách Kamaraszínház: Az utolsó hőszerelem (7). Merlin Színház: Pannónia dicsérete (5, 7). Merlin Kamaraterem: Vakok (fél 8). Nemzeti Színház: Balkáni gerle (7 - Básti L.-bérlet, 1. ea.). Várszínház: Libikóka (7). Operaház: Tancpaletta '98 (7 - a Tancművészet című folyóirat VIII. gálaestje). Radnóti Színház: Nem félünk a farkastól (7). R. S. 9. Stúdiószínház: A Holmi folyóirat estje (8). Székéni Színház: Szerelmem (8). Térszínház: Karmayóné (7). Új Színház: Kepes, a TV 2 sztár-műsora (7). Új Színház Stúdiószínház: Elektroakusztikus zenei hangverseny (7). Vigaszínház: Szent István körút (14, 7).

Új csillag született!

1037 Budapest, Zay u. 24. ☎: 250-4065, ☎/Fax: 388-9175
1134 Budapest, Róbert K. crt. 47. ☎: 350-2121, ☎/Fax: 350-2122
WWW.FEBA.HU/MITSUBISHI

MITSUBISHI
SPACE STAR

Bevezető ár:
3 070 000* Ft-tól

*18,5 Ft/ATS

TUV ISO 9002

DUNA INTERSERVICE Kft.

